

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Střední průmyslová škola strojnická Olomouc, tř.17. listopadu 49

**Výukový materiál zpracovaný v rámci projektu „Výuka moderně“
Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0205**

Šablona: III/2

Český jazyk, umění a kultura

Sada: 2

Číslo materiálu v sadě: 19

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Název: Literární moderna světová

Jméno autora: Mgr. Marta Skopalíková

Předmět: Český jazyk, umění a kultura

Jazyk: čeština

Klíčová slova: literární moderna, „konec století“, „lart pour lart“, prokletí básníci, symbolismus, impresionismus, civilismus, dekadence

Cílová skupina: žák 2. ročník

Stupeň a typ vzdělání: 2. ročník, střední odborné

Očekávaný výstup: Žák se orientuje v literárně historické etapě nazývané *konec století*, charakterizuje dané období, vyjmenuje stěžejní autory a příklady jejich tvorby. Dokáže definovat jednotlivé literární (umělecké) směry.

Metodický list/anotace

Pomocí výkladové prezentace se žák seznámí s literárními směry konce 19. století. Vyučující vysvětlí žákům jednotlivé směry (symbolismus, impresionismus) a pojmy (*konec století, lart pour lart, prokletí básníci, dekadence*) a jejich projevy v literatuře. Uvede přehled stěžejních autorů a jejich tvorby. DUM navazuje na DUM č. 18 sady 2 (umělecká moderna). V následujících hodinách literatury vyučující procvičí učivo rozborem literárních textů při práci s čítankou.

Vytvořeno: 05.03.2013

Literární moderna

- charakteristika

Odraz společensko-historického vývoje na konci 19. století:

- prohlubující se sociální rozdíly
- narušení morálních a rodových vztahů
- rychlý vývoj civilizace, společenská krize
- nové politické strany, často radikální a anarchistická hnutí
- rychlý vývoj nových směrů
- požadavek tvůrčí individuality

Literární moderna

- směry

- doznívají **realismus a naturalismus**
- literatura ovlivněna výtvarným uměním
- **nové směry v literatuře**
 - **impresionismus**
 - **symbolismus**
 - **civilismus**
 - **dekadence**
 - **Prokletí básníci**

Symbolismus v literatuře

- umělecký směr – vyjádření reality v symbolech, náznacích
- předchůdce symbolistů: **Edgar Allan Poe**
 - Amerika, básník a prozaik
 - období romantismu - 1. polovina 19.st.
 - sirotek, krušné dětství, smrt manželky, bohém
 - nazýván zakladatelem „hororu a detektivky“
 - „mistr hrůzy a napětí“
 - postava detektiva Dupina
 - tvorba: povídky (Jáma a kyvadlo)
báseň Havran (autobiografické prvky)

Prokletí básníci

- Francie
- **společný program:** umění může zachránit lidstvo, bohémský život, krčmy, nevěstince, revolta proti oficiální tvorbě a spořádané společnosti
- **Jean Arthur Rimbaud**
- **Paul Verlaine**
- **Stéphane Mallarmé**
- předchůdce: **Charles Baudelaire**

Obrázek č. 1

Prokletí básníci [Paul Verlaine](#) (první zleva) a [Arthur Rimbaud](#) (druhý zleva) znázornění v malbě [Henriho Fantin-Latoura](#) z roku 1872.

Charles Baudelaire

Život:

těžké dětství, otčím, tuláctví, závažná nemoc, souzen za mravní delikty, společenská revolta, provokace (vlasy obarvené nazeleno)

Tvorba:

- žil v období realismu, předchůdce symbolistů a dekadentů
- metafory, obrazotvornost, smysly (vůně, tóny, barvy)
- morbidní témata, krásu vidí v ošklivosti
- **Sb. Květy zla – b. Vztahy, Zdechlina**

Jean Arthur Rimbaud

Život: smutné dětství, útěky, tuláctví, přítel Verlaina (vydavatel jeho díla)

- F. X. Šalda ho nazval „božský rošťák“

Tvorba: zvukomalebnost, metafory, kontrast, fantazie, autobiografické prvky, slova z různých jazykových vrstev

- **báseň Opilý koráb** – metafory, vliv symbolismu a impresionismu
- **báseň Samohlásky** – spojení zvuků, barev, tvarů, smyslové vjemy
- **Sb. Illuminance**

P. Verlaine a S. Mallarmé

Paul Verlaine

- intimní přátelství s Rimbaudem, v osobní hádce ho postřelil
- impresionismus – snaha zachytit nálady a bezprostřední dojem
- rytmus, melodičnost veršů
- **esej Umění básnické**

Stéphane Mallarmé

- symbolismus
- sen, fantazie, asociace
- ovlivnil surrealisty
- spojení poezie s hudbou a výtvarným uměním
- **sb. Faunovo odpoledne**

Dekadence

- životní pocit umělců, bohémství, revolta, satanismus, nevázaný život, výstřednosti
- původně označení pro francouzské básníky
- únik od společnosti, pesimistické nálady, morbidní témata, erotické motivy, mysticismus pocity zmaru, prázdnoty
- únik do čistého umění: princip „**lart pour lart**“
 - formální dokonalost, umění má naplňovat pouze ideál krásy, nemá mít společenskou funkci

Oscar Wilde

Život: Irsko, šlechtický původ, „lev salónů“, vtipný pozorovatel, nařčen z homosexuality, 2 roky nucených prací, umírá v bídě v Paříži.

Tvorba:

- **román obraz Doriana Graye** – téma manipulace s člověkem, téma lidské krásy X nedokonalosti
- **aforismy** (břitký humor, výborný pozorovatel)
- **pohádky** (O Slavíku a růži)
- **divadelní hry** – Jak je důležité míti Filipa, ...
- **povídky** – Cantervillské strašidlo a jiné prózy

Civilismus a ostatní autoři

Civilismus

- obdiv technickým vynálezům přelomu století
- **téma:** pokrok a civilizace
- Oslava práce, demokracie, svobody
- **volný verš**
- tvůrce: **Walt Whitman (Amerika) – sb. Stébla trávy**
- **Emile Verhaeren (Belgie)** – sb. Chapadlovitá města

Ostatní významní autoři konce století

- **Rainer Maria Rilke**
 - impresionismus
 - Německo, vliv pobytu v Praze
 - **sb. Sonety Orfeovi**
 - **sb. Elegie z Duina**
- **Maurice Maeterlinck**
 - Belgie
 - Nobelova cena
 - **drama Modrý pták**

Pracovní list

Na základě informací o charakteru poezie jednotlivých autorů přiřadte k uvedeným úryvkům z básní jména autorů:

1. Především ať verš hudbou žije,

Dej přednost verši lichému, bez tíhy, nestrojenému... ať vzdušnější je!

2. A čern, E běl, I nach, O modř, U zeleň hlásek

Já jednou vypovím váš různý vznik a druh.

3. Ó radosti strojuvdcovy! hnát lokomotivu! Slyšet syčení páry, jásavý skřípot, parní píšťalu, rozesmátou lokomotivu.

Ó radostné toulání přes pole a stráně! Stébla a květy nejobyčejnějšího plevelu, vlhké, svěží ticho lesa.

4. – A přece jedenkrát budete, není zbylí, jak tohle svinstvo plné much, vy hvězda očí much, vy, slunce mého žití, vy, vášeň má i strážný duch!

Pracovní list - řešení

Na základě informací o charakteru poezie jednotlivých autorů přiřadte k uvedeným úryvkům z básní jména autorů:

1. P. Verlaine – b. Básnické umění, sb. Písně beze slov
2. A. Rimbaud – b. Samohlásky, sb. Verše
3. W. Whitman – b. Zpěv radosti, sb. Nové zpěvy
4. Ch. Baudelaire – b. Zdechlina, sb. Stébla trávy

Odkazy:

Použitá literatura:

PROKOP, Vladimír. *Přehled světové literatury: pro výuku na středních školách*. 1. vyd. Sokolov: O.K. - Soft, 2004.

SOCHROVÁ, Marie. *Čítanka II. k Literatuře v kostce: [romantismus, realismus, česká a slovenská literatura 19. století, literární moderna] : pro střední školy*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2004, 168 s. ISBN 80-720-0974-5.

POLÁŠKOVÁ, Taťána, Dagmar MILOTOVÁ a Zuzana DVOŘÁKOVÁ. *Literatura: přehled středoškolského učiva*. 2. vyd. Třebíč: Petra Velanová, 2006, 207 s. Maturita. ISBN 80-902-5716-X.

Seznam obrázků:

Dostupné pod licencí GNU Free Documentation License na [www](http://www.gnu.org/licenses/fdl.html):

Obrázek č. 1

FANTIN-LATOUR, Henri. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 05.03.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Henri_Fantin-Latour_005.jpg